

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL III

Nr. 7

26 NOVEMBRIE

1922

În acest număr: *Tabla valorilor*, de Octavian Goga; Alexandru Petöfi: *Norii*, *Iubirea mea*, *Dorința*, traducere de I. U. Soricu; *Să ne aducem aminte...*, de Alexandru A. Hodoș; *Agenții regionalismului*, de Ion Balint; *Moartea presei democratice maghiare din Ardeal*, de Keresztury Sándor; *Adam*, poezie de Volbură Poiană; *Confuziuni diferite*, de Ion Gorun; *Din „coloniile“ liberale*, de Alfa; *„Sugrumarea libertății cuvântului“*, de Moise Nicoară; *De-a bostanii...*, de Septimiu Popa; *Gazeta rimată: Hamlet la Cluj*, de Yorick; **Cronica politiceii interne:** *Noile tratative ale d-lui Iuliu Maniu*, de S. A.; **Însemnări:** *La pușcărie*, *Se zice...*, *Mitologie*, *Știe bunul Dumnezeu*, *Reșița*, *Nici cu țărăniștii!*, *Centenarul lui Petöfi*, *Există un ministru al Cultelor?*, *Iuștiția ungurească*.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16

Țara Noastră

Tabla valorilor

Din copilărie, — e mult de-atunci, — îmi reînvie adese figura omului care pentru întâia oară mi-a întipărit în minte profund și neșters noțiunea ridicolului.

Era în sat la noi un bătrân pensionar, fost cândva în tinerețele lui pe vremea absolutismului austriac înalt funcționar la dieta din Sibiu. Trăia într'o absolută izolare de toată lumea dimprejur și stârnea mult haz la țărani cu atitudinile lui deplasate de mare senior. Moșneagul era mizantrop și mândru, nu se amesteca de loc în treburile satului. Era vizibil numai la mari sărbători, când se ducea în joben și rēdingotă cu decorație la biserică, unde se așeza în strana cea dintâi nemișcat, ceremonios, sprijinindu-se în bastonul de abanos cu mânerul de fildeș și privind de după barbetele tunse, ca Franz Iosef, cu o morgă solemnă la toți creștinii. Cei de față schițau un zâmbet ușor cum îl vedeau așa înfocat și plin de demnitate. Și mai caraghios era, când ieșea la plimbare în landoul vechi tras de doi cai mari săsești foarte bătrâni, Probus și Blandus, pe care-i mâna dânsul într'un fel de buiestru domol, păstrându-și și cu această ocazie acelaș ritual imperturbabil. De obicei însă stătea închis în casă, era singurul om în sat care avea sonerie, un clopoțel de cioaie suna ascuțit de câte ori îl trăgeau copiii, și el apărea la fereastră cu ochelarii pe nas, coborît parcă dintr'o gravură de Holbein...

De două ori pe an tata mă ducea la dânsul, fiindcă ne era rușenie și s'ar fi supărat de moarte dac'am fi neglijat protocolul. Unchiușul ne primea cu mult ifos și după ce îmi strecura în mână o ducă de patru creițari, angaja cu tata conversații pe chestiuni de interes public. Vorbea într'un ton sacadat și se rostea sentențios. Din două în două minute se oprea în discuție, trăgea din ciubuc, își apăsa barba în piept și aducea vorba — : „Când eram eu la guvern“...

Bieful bătrân, pare că-l văd și acum, a fost foarte ridicol toată viața. Vre-o treizeci de ani a trăit în satul meu, complet inutil și urmărit în continuu de mușcătoarea ironie populară. Meteahna băgoșeniei

lui i se trăgea, după cât am înțeles mai târziu, din faptul că soarta îl aruncase pentru moment, în marea lipsă de cărturari români a Ardealului de-atunci, într'o funcție care-l amețise deabinele, cu deosebire pe urma decorăției dela Viena. Saltul acesta l'a distanțat de semenii lui și după ce și-a părăsit slujba pentru care n'avea nici o potrivire, n'a mai rămas decât cu nota reprezentativă de care nu s'a mai despărțit nici odată. Lumea însă, tranșantă ca de obicei, a uitat repede mărimea lui de odinioară și fără să mai facă analize psihologice, l-a cântărit după valoarea reală, răsplătindu-l cu glume.

E mort de mult, Dumnezeu să-l ierte, eu însă trebui să rîd cu poftă, decâte ori mi-l reamintesc cu gesturile lui de mare potentat : — „Când eram eu la guvern“...

* * *

Profilul moșneagului din copilărie îmi apare tot mai des în anii din urmă, de câte ori mă găsesc în fața celebrităților improvizate de valurile vieții noastre contemporane.

Perioada de după război va rămânea în istoria țării și prin caracteristica sguđuire care a eclipsat tabla valorilor la noi în aceste zile. Sociologul de mâine va cerceta lucrurile în amănunte și va stabili cauzele. Va accentua de sigur o serie de circumstanțe atenuate, va invoca spiritul nivelator al tranșeelor, va vorbi de efectele imediate ale votului universal, va arăta stările de înfățișare culturală cu totul particulară a noilor provincii și altele, găsind, firește, explicație pentru toate. Fenomenul în sine însă nu va putea fi contestat și deocamdată prezentul suferă pe urma lui. În fața noastră se desfășură un dureros proces de perturbare morală a societății. Este groaznica năvală a nechemajilor, declasarea continuă a tuturor slujbelor, diminuția de prestigiu a tuturor culmilor din viața noastră publică.

Dela un capăt al țării la celalt s'a putut înregistra această tendință de regresare a valorilor. S'ar părea că pe-o vastă suprafață energiile noastre se mișcă greu și că *România mare*, — cum îi zic foarte mulți dintr'un impuls de grandilocvență inoportună, — este în aspectele ei multiple mult mai mică și mai primitivă decât regatul de ieri. Nerânduiala a crescut, rolul instituțiilor diverse e mai șters, resorturile mecanismului de stat au slăbit, și ce e mai trist ravagiile incompetenței sunt într'o permanentă creștere. Niciodată în ultimele decenii n'au cerut cuvânt mai multe jumătăți de oameni ca acum când până sus de tot prostia deaproapelui te urmărește la tot pasul...

De sigur eclipsa de inteligență este generală și a năpădit toate domeniile, terenul de manifestare clasică însă, e politica. Priviți împrejur și veți vedea aici strașnica eflorescență a mandarinilor răsăriți peste noapte. Cântăriți aceste admirabile personalități pe care faima le poartă în carul de triumf și judecați-le după dăra de lumină pe care-l lasă în urmă. Ce să mai umblați pe la București, pașnici cetățeni din Ardeal, deocamdată uitați-vă la voi acasă. Din mijlocul unei vieți patriarhale un vifor a smuls parcă rădăcinile de ieri și ne-am

pomenit cu toții din bun senin cu o fantastică exagerare a tuturor proporțiilor. Lumea a ieșit din făgașul ei de normalitate, ierarhia valorilor s'a frânt. Politica a scormonit rărunchii societății și ca în orice mare vâltoare bolovanii grei s'au lăsat mai la fund, aruncând la suprafață vreascurile ușurele. Efectul e în adevăr dezastruos și cu multe nuanțe de ridicol. Spărgând coaja unei obscurități de-o viață, a dat busna înaintea noastră o falangă de „fruntași“ în ale politicei. Toți au rețete pentru durerile patriei, acești adorabili doctori ai Ardealului. Ei strigă la adunări publice jicnind indulgența nemăsurată a bieților țărani, ei dau interviewuri la gazetele din București care le anunță sosirea în Capitală la știrile zilei, ei au lecții de administrat suveranului, ei lansează teorii constituționale, ei din trei în trei zile se supără pe țară și ce e piramidal, eminenții bărbați ai prezentului vorbesc ca de-un Eldorado de Ungaria, patria lor de ieri, când acești candidați de miniștri actuali pledau procese de cincizeci de coroane la judecătoria de ocol din Dicio-Sân-Mărtin...

Ce volbură tristă își face de cap sub ochii noștri și ce val de anarhie intelectuală mai ales, s'a prăvălit asupra noastră. Cu o broșură de treizeci de pagini s'a imobilizat cutare la o catedră universitară în vreme ce alt cutare din rosturile modeste ale unor funcțiuni provinciale a ajuns diriguitor de milioane și mare mogul al tantiemelor și cupoanelor...

* * *

Să nu desnădăjduim! Oricât de îndrăzneată în capriciile ei, viața păstrează o tendință de echilibru sigură și implacabilă.

Frumoasele zile dela Araujuez încep să se cam isprăvească. Azi aici, mâine în altă parte normalitatea își cere triumful ei și oamenii se repun la locul lor. Celebritățile urcate pripit în vârful piramidei capătă de obicei ameteți și cad. Pe rând troznește piedestalul sub măririle deșerte și lumea recâștigându-și luciditatea de apreciere își înmulțește întrebările împingând la suprafață o undă de criticism binefăcător.

Tabla valorilor se restabilește pe îndelete.

Nu e tocmai departe timpul când crepusculul idolor se va accentua și multe ființe lărmuitoare vor reintra în întunerecul de ieri ca niște haine demodate dintr'o garderobă veche. În orice caz, generația de mâine va glumi mult pe socoteala învâlmășelilor de astăzi când va surprinde în te miri ce colț de provincie câte-un întârziat al acestor zile, fost mare bărbat de stat, care păstrând încă dezinvoltura trecutului va spune rar și apăsător stărnind hazul contemporanilor, ca și unchiușul cu decorație din copilăria mea:

— „Când eram eu la guvern“...

OCTAVIAN GOGA.

NORII

De-aş fi o pasăre, de-apururi
Spre nori m'aş îndrepta în zbor ;
De-aş fi un pictor, toată arta
Aş pune-o 'n zugrăvirea lor.

Prieteni scumpi mi-s mie norii,
Când vin, eu îi salut cu drag,
Şi 'mi pare rău, când spre hotare
Se'ndreaptă zborul lor pribeag.

S'au înfrăţit cu al meu suflet
Ai bolţi-albastre călători
Şi gândurile mele toate
Le-au înţeles pribegii nori.

Eu îi privesc, când aurora
Cu braţele trandafirli
Şi-apusul blând la piept îi strânge
Ca mama gingaşii copii.

I-am urmărit pornind năvalnici,
Şi cu privirile 'ncruntate,
Să'nfrunte în război furtuna
Şi cetele-i înaripate.

Şi i-am văzut când luna plină
Bolnavă peste mǎguri vine :
Ca fraţii s'adunau în juru-i,
Cercând durerea să'i aline.

Eu i-am văzut în mii de chipuri
Cum se schimbau în zbor grăbit,
Şi'n orice formă s'arătără,
Eu i-am cântat, căci i-am iubit.

Intrebi de ce îmi sunt dragi norii ? —
Sunt fraţii sufletului meu
Şi'n orice formă, sunt aceiaşi,
Precum acelaş rămân eu.

Ah, norii îmi sunt dragi, căci dânzii,
Intocmai ca și ochii mei,
Ascund în umbra lor adâncă
Atâtea lacrimi și schintei!...

IUBIREA MEA

Iubirea mea nu-i blândă ciocârlie,
Pe care zorii zilei o deșteaptă,
Și, de parfumul luncii fermecată,
Spre soare rugăciunea și-o îndreaptă.

Iubirea mea nu-i tainică alee
Spre lacul, unde lebede s'adună,
Și, clătînându-și gâturile albe,
Se'nchină 'n fața razelor de lună.

Iubirea mea nu-i casă liniștită,
Le care pacea sfântă e grădină
Și unde fericirea, ca o mamă
Iși crește bucuria ei senină.

Iubirea mea-i sălbatică pădure,
In care gelozia-i un tâlhar ...
El fine'n mâni pumnalul disperării
Și ori-ce gest al lui e chin amar!...

DORINȚA

... Și dacă milostiv mi-ar zice Domnul :
— „Copilul meu, vreau să-ți ascult o vrere,
„Alege-ți moartea care-ți place fie“!...
Eu, tatălui din cer umil, i-aș cere :

Să fie toamnă. Razele de soare
Prin frunzele uscate să străbată,
Duios să-și cânte versul ei din urmă
O pasăre la noi întârziată.

Și, cum peste 'ntristata fire, toamna,
Ușor, pe nesimțite moartea vine,
Aș vrea și eu, așa pe ne-așteptate,
Să mă trezesc cu moartea lângă mine.

Și-atunci, ca pasărea 'n frunzișul galben,
Să'mi tremur și eu ultima cântare,
De vraja ei și cerul și pământul
Să'l simt cum din adâncul lui tresare.

Când voi sfârși cântarea mea din urmă,
Să'nchidă gura mea înfiorată
Sărutul tău, copila mea frumoasă
Din lumea noastră cea mai adorată.

Și, dacă Domnul n'ar vrea să m'asculte,
Eu l-aș ruga să fie primăvară,
A luptei primăvară, când în piepturi
Insnâgerate flori or să răsară.

Și să răsunē falnică în zare
Trompeta, mândra luptei ciocârlie...
Acolo să fiu și eu. Flori de sînge
Să văd cum îmi răsar din piept și mie.

Când voi cădea de pe jugur, în luptă,
Să'nchidă gura mea inșetoșată
Sărutul tău, măreață Libertate,
De sus din ceruri cea mai adorată!...

Traducere de I. U. SORICU

Să ne aducem aminte...

„Spiritul de legalitate” din Ungaria de ieri.

Lumea românească din Ardeal, ca și cea din restul țării, a fost foarte neplăcut surprinsă în ultimul timp, de câteva ciudate izbucniri de regret pentru o epocă înmormântată, care în fața noastră a tuturora, a rămas pecetluită de lungul șir de suferinți de pe vremea Ungariei asupritoare. În întrunirile publice, în discuțiile barourilor avocaților, în declarațiile făcute la gazete, oameni cari ar trebui să cunoască prea bine trecutul pentru a nu manifesta nicio părere de rău după îngropăciunea lui, și-au îngăduit să reinvie alături de acra lor supărare de astăzi, amintirea „patriei maghiare” de ieri în care, cu toată persecuțiunea învierșunată prăvălită asupra neamului lor, găseau la adăpostul unei „legalități” perfecte, destule puncte de sprijin pentru viață individuală liniștită și sigură. Nu mai revenim asupra mărturisirilor aceluia fost apărător în procesul Memorandului, care nu poate ierta nici acum maghiarilor din Budapesta că n’au înlesnit, prin autonomia Transilvaniei, *indestructibila alianță* dintre ardeleni și Ungaria. Acestea postume oftări după un aranjament care, după credința altora, ar fi fost cu desăvârșire inutil, fac parte din alt capitol al unor manifestări caracteristice de psihologie a străinismului, și nu ne vom mai opri asupra lor. Ne împiedecăm însă tot mai mult, de la o vreme, în ițele șubrede ale unei legende stupide, care caută să pătrundă în conștiința opiniei publice din Ardeal: este legenda *spiritului de legalitate* al Ungariei de ieri. Un fost deputat în Parlamentul dela Budapesta a pomenit despre „cinstea” politică a foștilor săi colegi de pe malurile Dunărei, un avocat clujean crede că și în zilele noastre judecătorii maghiari reprezintă o veche tradiție de „respect al dreptății” care nu se găsește la magistrații români, un alt fruntaș al vieții noastre publice își aduce aminte că, oricum, în Ungaria cea îngropată pentru totdeauna „legea era lege”; — și așa mai încolo, basmul acesta idiot e țesut zi cu zi, din tot felul de enormități, izbucnind în fantastică apostrofă a inconștienței: — „*Era mai bine subț Unguri!*”

Fără îndoială, valul uitărei este una din marile consolări ale vieții omenești. De-asupra celor mai pătrunzătoare dureri se prinde încetul cu încetul o crustă ocrotitoare, și țesuturile nevăzute ale sufletului se refac din nou, la adăpostul ei. E deci, un lucru prea firesc, să nu amestecăm nici noi, Români, în frământările noastre de astăzi, fierea tulburătoare a umilințelor și a batjocurei seculare șterse pe vecie. În mijlocul eforturilor noastre de consolidare națională, nu mai resimțim nimic din urile noastre apuse. Dar, aceasta nu îngăduie nimănui, să falsifice dureroasele adevăruri ale trecutului, numai pentru a asvârli încă o picătură de otravă în zbuciumul zizaniilor politice. Și pentru că legenda își ridică totuș capul, chiar printre noi, vom fi siliți să scormonim puțin cenușa așezată peste jăratecul necazurilor de altădată, și să ne aducem aminte....

* * *

Nimic nu jicnește mai adânc temeiurile luptelor noastre din trecut, și înfăptuirile de care ne bucurăm azi, decât afirmarea că Ungaria, în alcătuirea ei de dinainte de război era un stat întemeiat pe o idee de drept. Neamul românesc din Transilvania s'a ridicat ori de câte ori a putut s'o facă, împotriva asupritorilor lui, invocând *tocmai* această îndărătnică mutilare a drepturilor sale naționale. Incepând cu *Supplex libellus Valachorum*, — de pe vremea când Ardealul zăcea sub tirania nobleței maghiare și sub foarte depărtata „protecție“ a Habsburgilor, — cele mai elementare revendicări ale poporului românesc din Transilvania au fost nesocotite și înlăturate. Ce pretindeau oare românii din Ardeal, la 1791? Nu cereau decât acordarea aceleiaș situații juridice pe care o aveau cele trei națiuni privilegiate; egalitatea religioasă, așa ca biserica ortodoxă să fie ocrotită de stat cași celelalte biserici; autonomia administrativă a ținuturilor românești, și o Adunare națională, alcătuită din reprezentanții poporului românesc din Ardeal. Acestea legitime și modeste revendicări n'au fost satisfăcute însă niciodată, deși încă de pe vremea împăratului Iosif al II-lea se întocmise la Viena un fel de proiect de Constituție, prin care se recunoștea Românilor aceleăș drepturi cași Ungurilor, Sașilor și Securilor, ridicându-i la rangul de „a patra națiune“ din Transilvania. Constituția pregătită a rămas însă *literă moartă*, și e vrednică de amintit potriveala aceasta că atât pe vremea „absolutismului“ austriac, cât și pe vremea „dualismului“, legiurile proiectate numai, sau chiar cele sancționate după toate formele, *nu se aplicau niciodată*, în favoarea Românilor. Incă o dovadă, firește, despre „spiritul de dreptate“ care a domnit, în alte vremuri, asupra acestui Ardeal aruncat acum în ghiarele balcanice ale statului român...

Poporul românesc din Transilvania n'a prețuit însă acest „spirit de dreptate“, nici la 1848, când s'a ridicat cu armele împotriva încercării de unire silnică a Ungariei pe care nimeni n'o dorea, nici la 1867 când Dieta dela Sibiu a fost împrăștiată și când Transilvania a fost anexată la UŃgaria, împotriva voinței sale.

Era în Decembrie 1866, tocmai în ajunul încheierii *pactului dualist* austro-maghiar, când a sosit la Viena *Memorandul* iscălit de 1500 de fruntași români din Transilvania, și redactat de George Barițiu, dr. Ion Rațiu și Andrei Șaguna, prin care se cereau *garanții constituționale* pe seama poporului român. Împăratul Franz Iosif, a aruncat Românilor o făgăduință vagă, și atâta tot. Ardealul fu lăsat pe seama Ungurilor, fără nici o motivare istorică, și fără *nici o chezășie juridică*. Protestările deputaților Mocioni, Iosif Hodoș, Gojdu, Babeș, Măcelariu fusesse zadarnice. Și e caracteristică în această privință ședința Camerei maghiare din 7 Martie 1867, când deputatul român Ilie Măcelariu, încercând să vorbească în *românește*, a tost întrerupt cu o furtună de huiduieli, chiar după primele cuvinte ale cuvântării lui: *Onorată Cameră*... Președintele a retras cuvântul îndrăsnefului avocat ardelean, deși în urma protestării acestuia, fu șilit să recunoască el însuș că... nici un text de lege nu interzicea reprezentanților națiunii române să se folosească de limba lor maternă. Acest gol avea să fie însă umplut

repede, și o simplă ordonanță a fost de-ajuns pentru a curma și această umbră de drept al unei națiuni care aspira la o legitimă existență națională.

Se poate spune într-adevăr că Ungaria era statul în care domnea „respectul pentru lege”? Am auzit, și nu odată, vorbindu-se astfel, în enervarea neînțelegerilor dintre oamenii diferitelor partide ale României întregite: — „În Ungaria, naționalitățile erau, fără îndoială urgisite, măsurile luate în Parlamentele maghiare nu le cruțau, guvernele din Budapesta căutau toate mijloacele să le răpună, dar, — puținele drepturi acordate, odată ce erau înscrise în lege, erau respectate....”

Așa să fie? Pactul dualist din Iunie 1867 despuiase națiunea română de aci, de cele mai esențiale drepturi ale dezvoltării ei naționale. Ungaria se năpustea asupra Ardealului întemeiându-se pe unica împrejurare că acesta nu-și mai putea apăra libertatea cu armele în mână. cum făcuse la 1848. O biată fărâmitură de dispoziții „liberale” se aruncase naționalităților ne-maghiare: legea lui Francisc Deák, din 1868. Ei bine, cine nu știe că chiar această lege a suferit totdeauna de un mare cusur, — guvernele din Budapesta *n’au aplicat-o niciodată*. Articolul 44 din faimoasa lege, pe care Ungaria oficială o tot prezenta pe subt nasul Europei, prevedea, de pildă, ca în „comitatele” unde Românii erau în majoritate, *administrația să fie românească*. Dar când s’a realizat vreodată această dispoziție în Ungaria aceea în care exista, — cum spun astăzi unii Români, — un profund simț și o veche tradiție a „respectului pentru lege”?

Să mai pomenim de sinistra înscenare judecătorească, care a fost procesul Memorandului din 1894? Să mai înșirăm lungul pomelnic de condamnări pronunțate de justiția maghiară împotriva unor cetățeni cari n’aveau altă vină decât aceea de a nu fi maghiari? Să mai reînviem sângeroasele scene ale alegerilor de pe timpul lui Tisza, pentru a ilustra pârinteasca ocrotire la adăpostul căreia se exercita cel mai sacru drept cetățenesc? În cei douăzeci de ani dinaintea războiului european, numai ziaristii români din Ardeal au suferit condamnări cari s’au ridicat la un total de 107 ani închisoare și la 268 mii coroane amenzi. Numai la alegerile din Iunie 1910 au fost omorâți 10 țărani români, pentru crima de a nu fi voit să voteze pe candidații contelui Tisza. Iar în ceace privește simțul de echitate al magistraților maghiari de pe vremuri, stau pildă atâtea nedreptăți, încă destul de vii în memoria satelor noastre din Ardeal...

* * *

Să se vorbească prin urmare despre „spiritul de legalitate” al Ungariei, însemnează un act de nesocotită inconștiență și de dispreț asvârlit în fața zbuciumului nostru de ieri. Nu numai că la temelia statului maghiar nu exista nici o fărâmă a noțiunii de drept, nu numai că elementul românesc de pe aceste meleaguri nu putea să găsească un razim nici chiar în legile cari îl priveau, dar cercul opresiunii se strângea tot mai tare, guvernele din Budapesta asvârleau în fiecare zi noi dispoziții destinate să sugrume orice veleitate de liberă desvol-

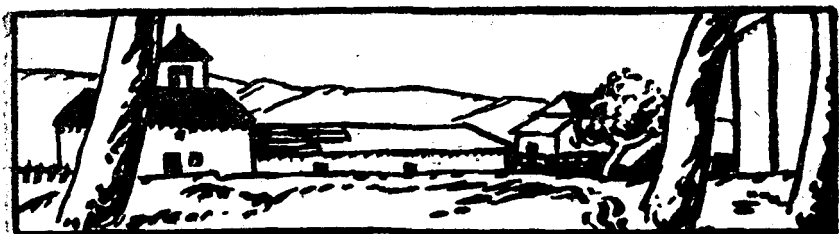
tare națională, administrația maghiară își desfășura tradițiile ei de echitate prin atențiile duioase și prin cunoscuta blândețe a jandarmilor cu pene de cocoș, iar justiția, excelența justiției după care suspină astăzi unii advocați români din Ardeal, nu mai era slujită de judecători, atunci când era vorba de „valahi”, ci de adevărați zbiri.

Să nu încurcăm, deci, lucrurile. Se prea poate că viața publică a României întregite să prezinte pe ici pe colo unele particulare și vremelnice eclipse ale siguranței de drept. Am stăruit și noi în paginile acestei reviste asupra unor cazuri revoltătoare de nedreptate, cari tind dela o vreme să devină un veritabil sistem de guvernământ al partidului care se află astăzi la cârma țării. De aci nu se poate trage însă concluzia pe cât de pripită pe atât de absurdă, că la temelie statului român, întregit în granițele sale și stăpân pe drumurile sale, nu se mai găsește „ideea de drept” care exista în Ungaria de ieri, că justiția noastră e lipsită de „tradiția simțului de echitate” pe cari abia o mai mențin în Ardeal magistrații de origine maghiară, și că spiritul societății românești înfățișează, prin comparație cu alcătuirile schimbate, o profundă inferioritate a „respectului față de lege”.

Umbrele întunecate ale trecutului nostru de batjocorire a celei mai elementare înclinări pentru dreptate, vin să protesteze împotriva unor astfel de aberații. Adevărata tradiție românească de profundă cinstire a năzuințelor omenești, arată șinta spre care merge valul larg al destinelor noastre, în ciuda rătăcirilor trecătoare ale căror neplăceri le resimțim în clipa de față, pe ici pe colo....

ALEXANDRŪ A. HODOȘ

Agenții regionalismului

— O odisee, ca atâtea altele... —

Ziarul „*Beiușul*“ din Bihor, și după el alte gazete din Ardeal și dela București, au publicat deunăzi un categoric protest, în termeni de o neobișnuită violență, împotriva îndepărtării prin surprindere, și fără nici un motiv, a prefectului de poliție din Oradea-Mare. Protestul nu ne-a mirat. Cunoșteam pe d-nul Ștefan Mărcuș, — acesta este numele jertfei făcute de competența d-lui general Arthur Văitoianu, — știam că-și îndeplinesc slujba sa subț cărmuirea a trei guverne, fără să dea loc la vreun motiv de nemulțumire, și am găsit foarte firesc lucru ca o seamă de localnici să-și arate mâhnirea lor pentru înlocuirea unui vrednic funcționar ardelean, cu un necunoscut domn Cătană dela Bazargic, om de încredere, desigur, al ministrului de Interne. Ne-au mirat însă iscăliturile din josul protestului amintit, unde am recunoscut numele parlamentarilor guvernamentali din județul Bihorului. Va să zică exagerarea metodelor de „colonizare“ a Ardealului, practicate de actualul guvern, au sfârșit prin a exaspera și pe partizanii lui cei mai devotați? Ne-am mira însă și mai mult, dacă intervenția atât de drastică a deputaților și senatorilor liberali dela Oradea-Mare ar culege vreun efect. Avem chiar dreptul să credem că nimic nu se va schimba; câteva promisiuni categorice de îndreptare a poznei făcute, câteva audiențe zadarnice, câteva amânări sistematice, și lucrurile vor merge mai departe. Guvernul d-lui Ion I. C. Brătianu va „unifica“ înainte, trimitând pe slujbașii ardeleni în surghiun, în Dobrogea, — sau suprimându-i pur și simplu, — și aducând în loc „cătanele“ cluburilor liberale din Bazargic, sau de aiurea...

Zilele acestea a ajuns până la noi epilogul odiseei unui revizor școlar din Ardeal, despre al cărui caz ne-am mai ocupat, și care, după un lung șir de mizerii foarte elocvente pentru a ilustra aceste apucături de „unificare“, a fost silit să demisioneze. E vorba despre întristătorul calvar al d-lui Aurel Popa, unul din cei mai luminați frunțași ai învățământului din Ardeal, care, pornit dela Sighișoara la Cahul în fundul Basarabiei, a plătit cu osânda de a muri de foame, refuzul de a sluji ca agent electoral în trecutele alegeri.

Sunt de atunci aproape zece luni. Era în Februarie trecut, în preajma campaniei electorale. D-nul Aurel Popa, se găsea ca revizor școlar la Sighișoara, încă de pe vremea Consiliului dirigent, dela 1

Maiu 1919. Fusesse chemat din Moldova unde funcționase în timpul refugiului ca profesor secundar, și numit în fruntea învățământului primar din județul Târnava mare în urma cererei unanime a învățătoriei din acel județ, care, printr'o adresă trimisă resortului Instrucției publice din Ardeal spunea despre d-nul Aurel Popa că ar fi „o cheazăsie sigură pentru prefacerea sănătoasă în viața noastră școlară, culturală și națională“.

Instalat la guvern, și foarte îngrijat de rezultatul apropiatelor alegeri, partidul liberal s'a gândit că are nevoie de „oameni“ în Ardeal. În județul Sighișoara, ochii d-lui dr. Angelescu, ministrul Instrucției publice, au căzut asupra d-lui Aurel Popa, ale cărui calități și a cărui trecere în fața populației îl recomandau ca pe un bun instrument electoral. D-nul Aurel Popa a refuzat însă propunerile, foarte ademenitoare ce i s'au făcut, renunțând la onoarea de a fi întrebuințat ca unealtă în alegeri, și rezultatul a fost... un concediu de două luni, dela 1 Februarie la 1 Aprilie, concediu necerut și nedorit de cel căruia i se dăduse, dar strict necesar pentruca treaba pe care nu primise s'o facă d-nul Aurel Popa, s'o îndeplinească un altul mai fericit că are prilej să fie agentul electoral al d-lui Costică Solomonescu, veselul personaj dela „Cărăbuș“...

Ce s'a întâmplat însă? D-nul *Jeân* Th. Florescu, care candida și dumnealui în județul Târnava-Mare, ni se pare la Cohalm, n'a fost mulțumit cu această soluție a ministrului Instrucției publice. Rebelul revizor trebuia pedepsit mai aspru, și într'adevăr, fu exilat la... Cahul. D-nul Aurel Popa protestă, se înțelege, împotriva acestei ilegale mutări, arătând că fiind revizor școlar inamovibil nu poate fi transferat decât în baza legii printr'o sentință a forurilor disciplinare, și că nici vorbă nu este de o cercetare împotriva sa...

Argumentarea a fost de prisos. D-nul dr. Angelescu nici nu și-a dat osteneala s'o asculte. Știa așa de bine de partea cu-i e dreptatea! Dar d-nul Aurel Popa, hotărât să bea tot paharul amărăciunilor de dragul datoriei împlinite, și-a făcut geamantanul și a trecut întâi Carpații, apoi Prutul tocmai în fundul Basarabiei. Surghiunit la Cahul, își spunea probabil că valorile politice, ca și cele ale Prutului Euxin, fac câteodată și victime...

Să nu credeți însă că odiseia d-lui Aurel Popa s'a isprăvit aici. Mizeriile abia încep. Bunii săi protectori din partidul liberal i-au repetat propunerile, exilatul dela Cahul le-a refuzat încă odată, iar persecuțiile au luat o formă și mai dureroasă, aceea a mizeriei materiale. D-nul dr. Angelescu a făgăduit „repararea nedreptăței“, fluturând sub ochii fostului revizor din Sighișoara perspectiva unui post de inspector școlar, d-nul Aurel Popa a nădăjduit că nu i se vor mai cere servicii politice în schimbul readucerii lui în Ardeal, și rezultatul a fost că luni de zile, dearândul, n'a isbutit să-și primească salariul la care avea dreptul. Nereușind să-i înfrângă cerbicia prin surghiun, guvernul a crezut că va birui demnitatea recalcitrantului prin foame. Iată-l deci pe d-nul Aurel Popa în faza a doua a suferințelor sale. Alergând dela Chișineu la București, dela București la Cluj, dela Cluj la București,

dela București iar la Chișineu, într'un fantastic galop după o mizerabilă leafă cu care abea-și putea ține viața de azi pe mâine, înstrăinat de căminul său, d-nul Aurel Popa, rătăcia din loc în loc, fără odihnă și fără rezultat. La Chișineu i se spunea să se ducă să-și ridice salariul dela Cluj, Clujul îi aducea aminte că nu mai funcționează pe teritoriul Ardealului și-l îndruma să se lămurească la București, unde, după amănări neconținute, i se răspundea că „drepturile“ i sunt ordonanțate, și le va încasa cu siguranță tot... la Chișineu. Reîntors de unde plecase, nefericitul rătăcitor afla înfărșit răspunsul definitiv: „N'avem fonduri aici, să te plătească cine te-a transferat“!... În vremea acestui „du-te, vino“, dela Ana la Caiafa, d-nul Aurel Popa ar fi trebuit să se hrănească, numai cu iluzia că i se va face odată dreptate. Orice s'ar zice, slabă valoare nutritivă! Și atunci, se înțelege, a făcut ceea ce putea să-l mai împiedice să moară de foame în slujba țării: a făcut datorii. O lună, două, patru, șase, — peste o jumătate de an, revizorul școlar dela Cahul, aruncat acolo pentru lipsă de elasticitate a caracterului, și-a făcut datoria, și-a cerșit leafa prin toate colțurile României mari, și a flămânzit în așteptarea zadarnică a „drepturilor“ lui. Pare de necrezut, dar acesta este purul și tristul adevăr. Mai mult decât atât. În vreme ce statul îl lăsa să moară de foame, d-nul Aurel Popa vărsa tezaurului public venituri de peste 140 mii lei, realizate prin străduința sa proprie după cum mărturisesc felicitările d-lui director general al finanțelor dela Chișineu. Dar, nici numai cu felicitări nu-și poate ține cineva zilele, și nici eroismul omenesc nu se poate încorda la nesfârșit. D-nul Aurel Popa ajuns la capătul îndurărilor sale a demisionat, după ce d-nul dr. Angelescu a promis în mai multe rânduri că-l readuce în Ardeal. Noi nu vorbim aici fleacuri, avem răspunderea scrisului nostru, și cerem să fim crezuți când vom spune că d-nul Octavian Goga, care a făcut cu acest prilej singura intervenție pe lângă vreunul din miniștrii actualului guvern, a obținut *cuvântul de onoare* al d-lui dr. C. Angelescu, că nedreptatea se va repara. Probabil, ministrul Instrucției publice, ca să nu rămână de minciună, va obiecta că avea de gând să se țină de vorbă, dar că d-nul Aurel Popa n'a mai avut răbdare să aștepte...

Cetitorul va judeca acest caz, foarte caracteristic, cu toată obiectivitatea. Am stăruit mai mult asupra durerelor lui amănunte, pentru că, oricât s'ar părea că necazurile individuale nu interesează prea mult în concertul nevoilor obștești, la mijloc e o întâmplare atât de elocventă, încât ilustrează un adevărat sistem. Să ni se îngăduie deci să transcriem aci, ca încheiere, cuvintele filosofului Seneca pe cari și d-nul Aurel Popa le pune în josul demisiei sale: „Sunt mândru de o decepție ca și de un ideal proaspăt. Eu am crezut și m'am înșelat. Alții m'au înșelat și s'au coborât. Rămânem fiecare cu zestrea sufletelor noastre“. Trebuie să ne felicităm că se găsesc printre noi oameni în cari nedreptățile suferite nuucid cu totul credința în viitorul acestui neam, și entuziasmul datoriei lor cetățenești. Aceștia sunt singurele cetățui pe cari nu le pot otrăvi agenții inconștienți ai regionalismului...

ION BALINT.

Moartea presei democratice maghiare din Ardeal

Primum articolul de mai jos din partea d-lui Keresztury Sándor, unul dintre scriitorii cei mai talentați ai tinerei generații maghiare din Ardeal. Il publicăm în paginile acestei reviste, socotind că desvăluie unele lucruri vrednice de luat în seamă, și lăsând firește, răspunderea destăinuirilor, autorului lor.

Deocamdată, nu facem decât vreo câteva observații în treacăt. Constatăm și noi, cu toată obiectivitatea că ziarul „*Keleti Újság*” împreună cu dependențele sale literare a trecut printr-o categorică schimbare de front față de politica românească. Înainte cu trei luni vorbea încă într'un ton blajin, astăzi vorbește cu ură și cinism. Nu vrem să atribuim această schimbare rolului personal al publicistului Ignotus, venit de curând la conducerea acestui ziar, și pe care-l cunoaștem din trecut ca un spirit critic desfăcut de prejudecăți, și care la rândul său nu ni se pare împins de puternice impulsuri subiective pentru o politică de rasă ungurească, orbită și pasionată. La toate acestea se adaugă și îndatoririle de oaspe pe cari suntem convinși că distinsul literat Ignotus le apreciază. Schimbarea de front pare a fi justificată prin cumpărarea numitului ziar de către societatea *Athaeneum* din Budapesta. Cunoaștem spiritul șovinist și intolerant care diriguiește această întreprindere. Fără a căuta să-l facem obiectul unor mai amănunțite cercetări, protestăm categoric împotriva acestui amestec ilicit în treburile noastre. Domnii dela Budapesta își fac socoteala greșit când cred că pot îndrăma de-acolo, prin asemenea șiretlicuri puțin inteligente valorile politice ungurești din Ardeal.

Vom reveni asupra chestiunii, asigurăm însă de pe acum pe toți acești hotărâți dușmani ai Românismlui că suntem în postură de apărare, și că, urmând vechea sinceritate cu care le-am spus adevărul totdeauna în trecutul nostru, vom vorbi limpede păzind interesele reale ale statului nostru, și ferind poporul unguresc rămas între granițele României, de orice consecință desagrabilă ce și-ar putea atrage din partea unor spirite pornite spre aventură.

„TARA NOASTRĂ”.

Au trecut câteva luni de când în fața publicului românesc s'a desfășurat lupta care a determinat problema activității politice a minorității maghiare din România. Chestiune era: va lua sau nu va lua parte maghiarimea din România la o activitate parlamentară, sau re-

trasă din fața alegerilor, desfăcută de orice legătură culturală cu viața de star, va râvni la laurii veștezi ai unei pasivități îndărătnice. Deosebirea de păreri era reprezentată atunci de gazetele „Ellenzék” și „Keleti Ujság” din Cluj, cari sub pretextul unei adânci deosebiri de păreri duceau una împotriva alteia o luptă din cele mai acerbe. „Ellenzék” lupta în numele conților din Ardeal, iar „Keleti Ujság” se războia invocând interesele așa zisei „burghezii radicale” de aici. Cea din urmă, îndemna la o înțelegere a situației, vorbea într’un spirit împăciuitoare, cea dintâi ațâța la permanentă împotrivire. Bătălia pasivității s’a hotărât: a venit exproprierea și aristocrații maghiari au găsit că este sosit momentul ca și dâșii să caute un contact personal cu cercurile politice românești, și astfel, maghiarii din Ardeal, în mod hotărât au acceptat ideea activității parlamentare. Ziarul „Keleti Ujság” a început opera de raliere a elementelor împăciuitoare, publicând zi cu zi articole pentru ideea apropierei. În coloanele acestui ziar, reprezentau numita direcție oameni ca Dozsa Endre, Paál Árpád, Kádár Imre, netăgăduit cei mai de seamă publiciști maghiari din Ardeal. Alături de dâșii, în afară de acest ziar, mai era încă și gazeta „Ujság” din Cluj, care nu reprezenta interesele marelui capital industrial, ascunse sub eticheta radicală, — ziarele „Keleti Ujság”, „5 Órai Ujság”, și publicațiile „Vasárnap”, „Napkelet” erau susținute de marea fabrică Renner din Cluj, — și era mai mult atrasă spre cercurile aristocrate pentru a-și scoate mai mult în relief cum se accentua în coloanele ei, concepția de rasă. Dar, își zicea „organ democratic” și cu prilejul tuturor discuțiilor manifesta principiile împăciuitoare ale d-lor Paál Árpád și soții. În jurul celor două grupări de ziare s’a adunat o gardă întreagă de gazete și reviste, care urmând rețeta frunțașilor își spuneau cuvântul zilnic angajând polemici din ce în ce mai vii.

Lupta era în toiul ei, și gruparea elementelor ponderate cari contau cu noua situație și cu schimbările istorice, se întărea îmbucurător, când, ca fulgerul, a căzut în mijlocul nostru vestea că marea societate de editură *Atheneum* din Budapesta a cumpărat ziarul „Keleti Ujság” și a acaparat toate întreprinderile publicistice democratice din Ardeal. În acest chip, întreaga gazetărie maghiară de aici a apucat pe mâinile șoviniștilor dela Budapesta. Societatea *Atheneum*, cu lozincile ei politice era în deajuns cunoscută înaintea noastră. Anii trecuți a comis un mare păcat împotriva maghiarismului statelor moștenitoare când a furișat nenumărate pamflete iredentiste în cărțile pe cari le trimitea din Budapesta maghiarilor din statele vecine. Pe urma acestei apucături, guvernele acestor state au dat ordinul ca introducerea cărților maghiare din Budapesta să fie oprită, lipsindu-ne astfel pe noi toți de lectură maghiară, numai pentruca o seamă de oameni fără conștiință să-și facă în acest chip merite în fața areopagului ideei de revanșe în capitala Ungariei. Se vede, această vină s’a hotărât să și-o ispășească acum societatea *Atheneum* din Budapesta. Întrebarea este însă dacă maghiarimea de aici se invoiește sau ba.

Se vede, însă societatea amintită nu se bizuia mult pe popula-

ritatea ei, pentru că supremul ei reprezentant moral publicistul Ignotus, când a fost delegat dela Budapesta în calitate de redactor-șef al ziarului „*Keleti Ujság*“ el n'a îndrăsnit să-și lanseze numele pe frontispiciul gazetei. A înțeles bine situația, fiindcă de atunci cercurile maghiare din țară se ocupă în mod intensiv cu această cumpărare de gazetă fără ca să se fi înregistrat până acum cuvinte de simpatie, nici pentru societatea *Atheneum* nici pentru Ignotus. Pretutindeni s'a primit cu o adevărată stupeoare această veste căzută din bun senin, în mijlocul nostru. Noul proprietar însă și-a început opera fără nici-o zăbavă. Mai întâi, pentru a acapara pe toții scriitorii maghiari, deținători ai spiritului democrat aici în Ardeal, le-a editat acestora o mulțime de cărți, firește un argument foarte pozitiv pe seama bieților literați, săraci și flămânziți, lipsiți de contact cu cercurile mai largi ale publicului cetitor. Ignotus a venit aici cu însărcinarea ca să se pună în fruntea literaturii maghiare ardeleni, unde li se părea celor dela Budapesta, că sărmana turmă a rămas cu totul fără de păstor.

Schimbarea de front a gazetei „*Keleti Ujság*“ s'a îndeplinit peste noapte. Ignotus în goană s'a prezentat la Ciucea, e adevărat, să ducă d-lui Octavian Goga amintirile unei „vechi prietenii“ (odinioară se mândrea mult cu această calitate) dar ziarul lui a doua zi într'un lung articol și-a manifestat nemulțumirea criticând acțiunea politică a d-lui Octavian Goga, reprezentând astfel concepția șovinistă a Uniunii maghiare din Ardeal, și accentuând în mod categoric tendința de înstrăinare față cu toate formațiunile politice românești din cuprinsul țării. Cu alte cuvinte, *nem, nem, soha!* (nu, nu, niciodată!) exact strigătul curent dela Budapesta. Noua direcție s'a manifestat într'o continuitate programatică Ignotus (numele patronimic Veigelsberg) a început să lovească în tovarășii de ieri și adunând în jurul său la cafenea *Now-York* din Cluj pe publicistul Zágoni István și soții, și-a început exortația metodică: — „In luptele maghiarizmului din Ardeal nu pot fi determinante decât punctele de vedere ale vieței orășenești, aceste fiind centrele vieței culturale: Cluj Oradea-Mare, Brașov, Târgul-Mureșului, Arad, Timișoara, Sătmar, Sighețul-Marmației“. Ca să înlăture bănuielile, a aruncat în treacăt câteva accente critice asupra Budapestei pentru ca a doua zi să ridice până la cer „fascismul“ particular care înflorește astăzi în capitala de pe malul Dunărei.

Iată evoluția grabnică la care a fost supusă presa democratică maghiară din Ardeal, împreună cu Ignotus care odinioară la ziarul „*Világ*“ pe vremea Ungariei lui Tisza încondea problemele naționalităților de-atunci. Noii proprietari însă, și cu dânsii toată lumea românească de-aici, să nu creadă că această schimbare de front reprezintă voința integrală a societății maghiare din Ardeal. Părăsind cu totul interesele largi ale populațiunii maghiare, care nu poate fi atrasă în aventuri de caracter îndoielnic, neocupându-se de dânsa câtuș de puțin, să nu creadă Ignotus și noii săi stăpâni că masele populare maghiare de aici îi urmează și că venind vorba de mișcarea electorală pentru Parlament dl Zágoni István împreună cu tovarășii

săi s'ar putea mulțumi numai cu voturile funcționarilor dela fabrica de piele *Renner* din Cluj.

M'am crezut dator să aduc în discuție această chestiune în coloanele unei publicațiuni românești, chiar și cu rizicul de a fi învinuit că duc să spăl. în vecini rufe murdare ungurești. Mi s'a părut absolut necesar acest lucru, fiindcă suntem destui cari ne îngrozim de murdăriile actualului sistem politic dela Budapesta și care înlăturând orice tactică meschină, primim cu o sinceră bucurie tendințele de apropiere, călăuziți de ideea că popoarele din bazinul Dunărei trebuie să fie îndrumate de principiul unei cooperări frățești pentru ziua de mâine. Mai alaltăeri și Ignotus a trecut prin astfel de învinuiri, n'a murit nici el, nu vom muri nici noi. Doresc ca Românii să vadă limpede care anume dintre noi pot fi onești tovarăși de arme.

KERESZTURY SÁNDOR.

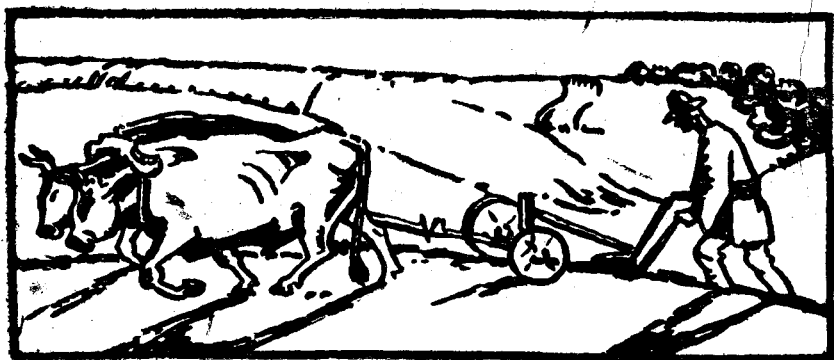
Adam

*Ca o coloană albă de Carara
Adam de-odată se opri pe loc ;
De-asupra, 'n ramuri, aninase vara
Frumoase persici coapte, ca de foc.*

*Și-atâta gust de persici a simțit
De parcă'n el urcase vлага sevei
Din lemnul persicilor, și-a poftit
Să ia-o persică din gura Evei.*

*Și tot mușcându-i buzele-amândouă
L'au prins furtuni de sânge bărbătesc,
Apoi cu ochii înecați de rouă
A făptuit păcatul omenesc.*

VOLBURĂ POIANĂ

Convorbiri despre limbă

Confuziuni diferite

Întâlnim adesea, în proza noastră de astăzi, în articolele ziarelor în discursurile parlamentare, prin cărți și reviste, un cuvânt, de aceeași origine, întrebuițat în două feluri: *ordin* și *ordine*. Fără nici o regulă, se întrebuițează când una, când alta din aceste forme, adesea în același înțeles și în aceeași întovărășire de cuvinte. De pildă, se scrie: „cuvânt de *ordin*“, dar și „cuvinte de *ordine*“, „motive de *ordine* morală“, însă și „de *ordin* moral“; în „această *ordine* de idei“ sau „*ordin* de idei“; „de *ordin* intim“, — „de *ordine* intimă“; „primul *ordin*, — de prima *ordine*“, — și altele, și altele... Cum e bine, și cum nu e bine?

Dacă am lua cuvântul după originea lui latină, desigur că forma în care am avea să-l primim în limba noastră ar fi: *ordine*; dar noi l-am luat, sub influința limbii franceze, și înțelesul de *ordin*=poruncă, deosebit de acela de *rânduială*; pentru unul ca și pentru altul din aceste înțelesuri, francezul nu are de cât un singur cuvânt: *ordre* și de aci și amestecul ce se face la noi; în limba românească, însă, așa credem, că pot să rămână, și vor rămânea, *amândouă* formele.

Pot să rămână și vor rămânea; dar trebuie să se statornicească o regulă, în chip consecvent, una sau alta. Amestecul de astăzi trebuie limpezit, *ordinul* să fie totdeauna *ordin*, și *ordinea* totdeauna *ordine*.

Un punct de plecare am avea dela diferențierea de înțeles de mai sus: când vrem să însemneze poruncă sau comandament, vom zice și vom scrie *ordin*, iar când înțelesul va fi acela de *rânduială* sau clasificare, vom folosi forma *ordine*... Dar cu aceasta n'am răspuns la toate nedumeririle, căci cuvântul *ordin* sau *ordine* mai are și alte însemnări.

Nu putem zice: *ordinul* e numai poruncă, iar încolo vom zice

întotdeauna *ordine*. Căci avem, de pildă, *ordinul* în înțeles de *decorație*: „*ordinul Stelei*“, al „*Coroanei*“. Am avea apoi „*cuvântul de ordine*“, care ar putea fi și „*de ordin*“, implicând și o noțiune de comandament. Va rămânea, tot astfel și nu se va mai schimba „*ordinul de zi*“ în armată, — în Parlament însă „*la ordinea zilei*“ va rămânea cuvântul în forma aceasta.

Vom zice, mai departe: „*ordinul* avocaților, *ordinul* călugăresc cutare“; vom zice: „*bilet la ordin*“. Inșă, cu acestea, vom fi enumerat, poate, toate cazurile în cari vom traduce pe franțuzescul *ordre* cu *ordin*.

Dar să nu mai zicem, și să nu mai scriem: „*de ordin* moral, în acest *ordin* de idei, de primul *ordin*, *ordinul* succesiunii“, — ci în toate aceste înțelesuri să lăsăm *ordinea* în drepturile ei.

Noi ne temem numai de altceva, și anume că, după cum unii au ajuns să scrie (nu credem că și rostesc): *imagină, origină, margină*, să nu se hărăzească și forma: *ordină*, desigur tot atât de îndreptățită, pe cât și de armonioasă ca sunet.

*

Citesc un titlu de foileton: „*Casa morței*“... Iată un genetiv care se scrie foarte adesea, greșit, în felul acesta: *morței, vieței, averei, proprietății, nopții, dimineții, serei*, etc. În schimb, alții scriu, greșit iarăș: *zilii, camerii, operii, forții, speranții, siguranții*, etc. Un amestec, o confuzie iarăș, — cu toate acestea atât de ușor de lămurit!

Ca să scriem corect genetivul feminin articulat, n'avam decât să-l căutăm pe cel nearticulat, și am înlăturat orice nedumerire. Zicem: „*unei morți*“ și nu „*unei morțe*“, deci vom scrie: „*Casa morții*“, nu „*morței*“. Zicem însă: „*unei forțe*“, nu „*unei forți*“, prin urmare vom scrie: „*cauza forței*“, nu „*forții*“. Tot așa vom înțelege de ce trebuie să scriem *zilei*, însă *nopții*, — *proprietății*, însă *siguranței*, — *vieții*, însă *operei*, — ș-așa mai departe.

Acelaș lucru cu pluralele acestea. Zicem *vieți* nearticulat, deci articulat *viețile*; *nopți*, *seri*, așa dar *nopțile*, *serile*, — și nu *viețele*, *nopțele*, *serele*; — însă: *zile*, *camere*, *opere*, — prin urmare *zilele*, *camerele*, *operele* și nu: *operile*, *camerile*, *zilile*. „*Câte camere are apartamentul?*“ „*Frumoase opere!*“. Nu vi s'ar părea curios să auziți pe cineva vorbind așa? Nu scrieți deci nici d-voastră așa cum nu vorbiți.

Într'un ziar citesc titlul unui articol: „*Istoria proprietății*“, — dar capitolul începe cu cuvintele: „*Proprietățile mari particulare ce erau*“... etc. Dacă autorul a scris *proprietății*, de ce atunci n'a scris și *proprietățile*? Iată ce-l va convinge poate și mai cu putere, să scrie de aci înainte corect și genetivul singular, așa cum a scris nominativul plural.

Excepție vom face pentru acele genitive pe cari ar trebui să le scriem cu trei *i*. De pildă, citesc un articol, sever dar drept, împotriva „*aristocrațiilor* de bani“... Inșă cuvântul nu se scrie așa, ci *aristocrațiilor*, căci avem pluralul *aristocrații*. Dar genetivul singular îl vom scrie *aristocrației*, deși avem „*unei aristocrații*“, pentru a evita pe cei trei *i*, cari de altfel nici nu se prea aud așa în pronunțare.

...Știm că ne vor învinui mulți că ne ocupăm și de lucruri așa de elementare; nu vom zice nimica; — numai, în formularea acelor învinuiri cel puțin, să nu se repete aceleași greșeli... elementare.

*

Sunt și unele plurale cari se mai întrebuițează încă, fără a se putea zice că în chip greșit, în două forme, de pildă: *vis* și *visuri*. Forma dintâi mai mult în versuri, a doua mai mult în proză. Dacă ar mai fi ceva de observat, este că terminațiunea în *-uri* a pluralelor substantivelor eterogene o folosesc de predilecție românii din Muntenia, pe când ceilalți preferă, de câte ori se poate, terminațiunea în *-e*. Ardelenii, de pildă, cu greu se hotărăsc pentru plurale cum ar fi *chibrituri*, sau altele la fel; mai adesea îi auzi zicând *chibrite*, — atunci când vor să zică și ei „ca în regat” lemnușelor, aprinjoarelor, bătușelor, ghiufelor, sau cătrănițelor, cum le zic altfel, prin diferite părți, acestor producătoare de foc moderne (moderne față de amnar, cremene și iască).

Am întâlnit la un scriitor și nedumerirea între *leagăne* și *leagănuri*, ca plural dela *leagăn*; articolul purta titlul: „*Leagănuri* goale”; în text însă am întâlnit și fraza: „epidemia *leagănelor* goale bântuie mai cu furie”, etc., după care iarăși alte considerații „pe tema complicată a *leagănelor goale*”... Să fie oare așa de complicată chestia, încât să nu ne putem hotări, definitiv și statornic, pentru una singură, noi am zice pentru cea dintâi, din aceste două forme?

Nehotărâri de acestea mai întâlnim și altele, și de altă natură. Astfel, același scriitor întrebuițează, în unul și același articol, și forma *Iașii* și *Iașul*. Într'un alt articol de ziar citim fraza: „Doctorul Cutare, a cărui specialitate în *boli* nervoase și chiar în toate *boalele* interne este astăzi destul de cunoscută”. Va să zică, și *boli* și *boale*, pentru toate gusturile, din aceeași răsufelare! — Într'un „raport asupra învățământului”, ni se face statistica „*școlilor* inferioare de meserii” și a „*școalelor* elementare de meserii”... Pentru ce acele inferioare să fie *școli*, iar acele elementare *școale*? — mister... Tot așa ni se mai spune că „*școalele* de agricultură se împart în patru *școli* inferioare și șapte *școale* elementare”, — apoi se trece la *școalele* secundare, la *școlile* particulare, ș'asa mai departe... De ce odată așa și altădată aminteri? — mister iarăși.

Adică poate nu e un mister tocmai așa de nepătruns, — ci e pur și simplu numai lupta între simțul corect al limbii care ne șoptește *școale*, și între cedarea la deprinderea „analogică”, ce ne îndeamnă să folosim și în proză forma ce numai ca licență poetică și-a permis-o, odată, și nu în chip pilduitor, Eminescu.

ION GORUN.

Din „coloniile“ liberale

Ridicola brutalitate dela Baia mare

Dintr'un colț îndepărtat al Ardealului, ne sosește încă o pildă, dintr'atâtea altele, despre înfățișarea barbară pe care o ia amestecul unor aventurieri lipsiți de scrupule, în rosturile frământărilor noastre publice. E vorba despre o scrisoare pe care directorul acestei reviste a primit-o din Baia mare, unde, o seamă de fruntași ai satelor din acel cerc s'au gândit să propună, din propria lor inițiativă, dlui Octavian Goga, mandatul de deputat rămas liber pe urma morței regretatului Tache Ionescu. Trebuie să adăugăm, firește, că d. Octavian Goga, n'a avut nici o cunoștință despre această mișcare, pornită în favoarea persoanei sale, și că deocamdată nici nu s'a decis să primească sau nu candidatura ce i-a fost oferită cu atâta curată însuflețire.

Să lăsăm să vorbească însă scrisoarea din Baia mare:

Domnului. Octavian Goga, fost ministru.

După moartea regretatului și marelui bărbat de stat Tache Ionescu, cercul electoral din Baia Mare și-a pus întrebarea, cine dintre oamenii noștri politici ar putea reprezenta demn acest cerc în Camera deputaților și cine dintre oamenii noștri de frunte ar fi capabil să fie pentru cerc ceea ce a fost Tache Ionescu.

Privirile multora, mai ales a celor cari nu sperau bunuri materiale dela eventualii corifei locali, s'au oprit asupra persoanei dvoastră. Mulți țărani, și mai ales țărani cari citesc ziarele, știind că în alegerile din Martie nu ați fost „numit“ deputat, știind că ați sacrificat o întreagă viață pentru neamul românesc, cunoscând puternicele poezii naționale produse de geniul dvoastră, mi-au manifestat dorința ca să fac ceva pentru a vă aviza despre dorința lor, care este a vă candida în cercul electoral Baia-Mare.

Mai ales mi-au cerut sfat în această privință țărani din comunele Satu nou de sus, Tăuții de sus și Chiuzbaia. Atunci, eu am făcut procese verbale în care țărani, cam în număr de optzeci, toți fruntași din aceste comune, vă rugau să primiți a fi candidatul lor în alegerile parțiale ce se vor ține. Aceste procese verbale le-am lăsat preotului

N. Marica din Satu nou de sus ca să le dea spre iscălire și altor țărani, urmând să mi le aducă pentru a fi expediate dvoastră. Acest preot m'a făcut însă cecece ne-am înțeles. In loc să aducă aceste procese verbale pentru a fi trimise dvoastră le-a dat prefectului de județ Teofil Dragoș. Acesta, care va candida de-asemeni la Baia-Mare, din partea partidului liberal, a văzut în aceste acte o adevărată răsvrătire, chemând pe țărani la el, și amenințându-i ca pe niște... bolșevici; iar pe mine care, ca preot prea bătrân pentru a suporta greutățile parohiale eram funcționar la primăria orașului încă din 1920, m'a destituit în mod arbitrar, lăsându-mă fără post.

Nelăsându-mă însă intimidat de această procedură ilegală a prefectului Dragoș, care consideră voința poporului drept o crimă m'am decis a lupta mai departe: suntem foarte mulți cari am dori ca dvoastră să ne reprezentați în Cameră și reușita dvoastră aci ar fi sigură față de un om care ieri numai român nu era. Pentru a vedea posibilitatea acestui lucru, aș avea nevoie să știu dacă dvoastră doriți să fiți deputatul acestui cerc, căci în cazul acesta voi fi primul care voi redeștepta în popor însuflețirea pentru persoana dvoastră, în ciuda tuturor acelor cari vânează scopuri egoiste.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele stime.
Baia-Mare, 15 Noembrie 1912.

IOAN COȘTIN,
preot gr. catolic.

*

Acesta este conținutul întreg al scrisoarei; el vorbește destul de limpede despre brutalitatea ridicolă a uneia dintre scursurile politice cu cari partidul liberal vrea să guverneze Ardealul. Cine este numitul Teofil Dragoș, vom mai avea prilejul să spunem. Ne simțim datori să arătăm deocamdată cine este d. Ioan Costin. Inimosul preot dela Baia-Mare, cumnăatul părintelui Vasile Lucaciu, este unul dintre cei cari au participat la ducerea Memorandului împăratului Francisc Iosif la Viena, în 1892, a fost redactor la „Tribuna“ și „Foaia poporului“ din Sibiu, și a luat parte la aproape toate adunările naționale dela 1884 până la 1897, când a trebuit să se refugieze în vechiul regat, din pricina persecuțiilor la care a fost supus. Intors în Ardeal în 1902 și-a reluat activitatea sa curajoasă pe tărâmul luptelor naționale, iar în 1918, în primăvară, a fost acuzat de procurorul din Dej de „agitație împotriva statului maghiar“ pentrucă spusese sătenilor „să nu cumpere pământ, căci va veni România și le va da“, încurajându-i că „pacea nu se poate încheia decât dacă Ungaria se desmembrează și Ardealul revine României“.

Acest om este asvârlit astăzi pe drumuri, numai pentrucă a îndrăsnit să satisfacă o dorință spontană a țăranilor din Baia-Mare, cari s'au gândit să prefere în apropiatele, alegeri parțiale pe d. Octavian Goga, foarte suspectului domn Dragoș din Satu-Mare... Sunt semnele triste ale unui regim de nepricepere și de obrăsnicie, care s'a abătut de-asupra Ardealului, și care și-a pus parcă în gând să meargă dintr'o boroboață în alta. Punem punct, și lăsăm pe cititori să judece.

ALFA.

„Sugrumarea libertății cuvântului“

În fruntea unui obișnuit reportaj politic am citit strigătul de mai sus, și ne-am alarmat foarte. Suntem și noi, pe lângă confratele nostru Iacob Rosenthal, modești slujitori ai cuvântului tipărit, și nu ne pot fi indiferente încercările de a restrânge sacra lui libertate. Drep-tul de a ne înfățișa credințele înaintea semenilor noștri îl soco-tim ca pe unul din câștigurile cele mai de preț ale civilizației, și nu ne-am putea hotărî să privim în tăcere cum dreptul acesta e ame-nințat să fie strâns în grelele cercuri de fier ale unor restricțiuni. Am tremurat deci, o clipă împreună cu dl Albert Honigmann, asupra li-bertății scrisului... Credeam amenințarea, serioasă. Nu ne mai îndoiam că guvernul actual, ale cărui apucături de cinică brutalitate le-am a-preciat totdeauna, e în stare să conceapă și o asemenea reformă con-stituțională, menită să ciunească binefacerile plâpândeii noastre demo-crații. Așteptam cu nerăbdare să ne cadă subt ochi forma precisă a modificărilor proiectate.

Au avut această grijă tot ziarele dlor Iacob Rosenthal și Albert Honigmann, — acești neînfricoșați apărători ai demnității condeiului, — cari ne-au pus în curent cu ceace se pregătește. Subt grozavul titlu: „sugrumarea libertății presei“ gazeta „Adevărul“ ne inițiază că e vorba, ca:

1) Procesele de presă să fie judecate, ca mai 'nainte, de către Curțile cu jurați, afară de acele în cari se cuprind delictele de calomnie, ațâțare la revoltă și insultă adusă Coroanei.

2) Toate aceste delictes de presă înșirate la urmă se vor judeca de tribunalele civile.

3) Orice ziar va trebui să poarte în frunte numele unui direc-tor responsabil.

4) Nici-o d'spoziție specială de cenzură, confiscare, etc. nu se poate aplica în vreme de pace.

Aci se opresc, deocamdată, informațiile gazetelor noastre și a-supra acestor inovații, foarte puțin originale se grămădesc protestă-rile învierșunaților luptători ai „celeii de-a patra puteri“ din stat. Măr-turisim, cu sinceritate, că ne-a mai venit inima la loc, și restabiliți după o atât de violentă emoție, ne-am întelețnicit cu examinarea punctelor de mai sus.

* * *

Discuțiunea răscolită în jurul cercului de competență al Curților cu jurați nu e nouă. Printre „penaliștii“ cei mai serioși sunt adversari neîmpăcați ai Curților cu jurați, cari — ca regretatul Tanoviceanu, — cer desființarea lor totală. E foarte firesc, prin urmare, să se fi examinat cândva și întrebarea dacă cel puțin unele din procesele de presă nu se cade să fie date pe seama judecății tribunalelor civile. S'a făcut, după cât se pare, o deosebire, destul de precisă în aparență dar oare-cum subtilă în amănuntele ei, între *delictul de opinie* și *delictul de calomnie*.

Acestuia din urmă i-s'a adăugat acele ale îndemnului la rebeliune și defăimării Coroanei. Spunând, adică, despre actualul regim că este o adevărată fericire pentru țară, săvârșești cum am zice, un *delict de opinie*, — și procesul tău se judecă în acest caz la Curtea cu jurați. Scriind, pe de altă parte, că d. Romul Boilă e o capacitate juridică, ești trimis însă înaintea tribunalului civil, acesta fiind, — evident, — un *delict de calomnie*...

Era și până acum o ciudată anomalie în legiuirea din vechiul regat, căci defăimătorul prin viu grai al onorabilității cuiva era dus înaintea judecătorilor obișnuiți, iar calomniatorul prin scris, acela care dădea va să zică o răspândire mai mare ofensei, apărea în fața Curților cu jurați. Astăzi se încearcă, după cum se vede, să se stabilească o linie de demarcație în ceea ce privește procesele de presă: Calomnia, delict pe care judecătorul îl poate aprecia în limite mai fixe, o judecă tribunalul, iar opiniile socotite primejdioase, o chestiune de interpretare mult mai elastică, le cântărește justiția cetățenească a juraților. Curtea de Casație va statornici, bineînțeles, cari sunt judecătorii „firești“, după fiecare caz în parte, când se vor ivi divergențe de păreri.

Se va spune însă, și cu multă dreptate, că distincția dintre delictele de opinie și de calomnie, nu e ușoară, că lesne se pot lua unul drept celalalt („opinia“ drept „calomnie“ iar „calomnia“ drept „opinie“) și că guvernele ar putea influența justiția, slujindu-se de magistrați ca de niște unelte ale răzbunării politice. Firește guvernele pot fi bănuite oricând că vor să influențeze justiția, și aceasta poate fi la rândul ei, tot de atâtea ori suspectată. Dar acesta nu este un serios criteriu de discuție: dacă am porni dela o asemenea temere, ar trebui să renunțăm, cu grămada, la toate legile...

* * *

Nu e o idee rea, deși foarte puțin nouă ca ziarele să poarte în fruntea lor numele unei persoane *răspunzătoare*. În „presa de negustori“ cum a botezat-o atât de minunat un vechi ziarist ardelean în paginile acestei reviste, nu știi totdeauna cu cine ai a face. Gazeta pe de altă parte nu e o întreprindere oarecare, de tăbăcărie sau de mobilă, unde să nu fie vorba decât despre plasarea unui capital de pe urma căruia să se realizeze cât mai mari câștiguri. Firma prin urmare, nu e de ajuns. E nevoie să se știe cine garantează despre ideile și credințele cari se răspândesc zilnic în păturile largi ale publicului.

„Libertatea fără răspundere“ este non-sens, cum bine s'a zis undeva, și nu noi ne vom ridica împotriva unui regim care lovește în *oroarea de responsabilitate* pe care a fixat-o atât de lămurit criticul francez Emile Faguet. Așteptăm să vedem publicat proiectul guvernului dlui Ion Brătianu pentru a constata dacă nu s'a mers cumva dincolo de țintă, înlocuindu-se regimul de responsabilitate cu un regim de încătușare. O modificare „liberală“ a Constituției e totdeauna neliniștitoare....

MOISE NICOARĂ

De-a bostanii...

Cobor acelaș drum prăpăstios, aud de departe acelaș lătrat de câni. Câte-va sute de pași încă și ajung în satul părăsit acum douăzeci și doi de ani, satul acela urât și sărac, cum îi zice lumea, așezat între dealuri ca în fundul unei căldări.

E satul scump al copilăriei mele.

Aceleași ulițe, aceleași păraie, aceleași case... Și copiii cari se joacă în mijlocul uliței, o, sunt aceeași și ei...

Pe fețele lor nu mai citești vioiciunea de-atunci, nici ochii lor nu au strălucirea de altădată. Și sunt totuși aceeași.

— Copiii vechilor mei prieteni, — îmi zic, — și a prietenelor mele de altădată...

Simț că mi-se strânge inima. Opresc pe unul și îl întreb:

— Cum te cheamă, băiete?

El deschide ochii mari și îmi răspunde cu glas pe jumătate:

— Pe...pe...petre!

— Al cui ești?

— Al mamei!

— Dar pe mamă-ta, cum o cheamă?

— Pe mama? Cum s'o cheame? Mama!

— Dar tatăl tău unde-i?

— A mulit în lăzboi, — îmi mai răspunde plecându-și capul la pământ, apoi... face ce face și o ia la picior.

— „A mulit în lăzboi“ — îmi zic și eu însoțindu-l cu privirile, în vreme ce la poarta din față se ivește o femeie ca de vârsta mea. O femeie negricioasă, subțirică, cu obrazul lungăreț, cu ochi negri și sprâncene negre, arcuite, rămășițele unei frumuseți din alte vremi. Mă privește prelung și apoi vine până în dreptul meu.

— Ai mai venit la noi, domnule?

— Am venit, leliță, ce mai faceți?

— Ce să facem? Iac'așa, mestecat. Când bine, când rău, dar mai mult rău... Dar... de ce-mi zici leliță? Nu-s mai bătrână ca dumneata!...

— Nu, nu, — îi răspund încurcat și roșind, — ești tânără încă ...

Dar ... care ești?

— Ghicește!

Acum o privesc eu prelung. Cerc să prăfuiesc icoanele de-acum douăzeci de ani și nu izbutesc. De ce învechește vremea chiar și icoanele cele mai frumoase?

— Lina lui Blaga! — zic însfârșit, așa, ca să zic ceva.

— Nu!

— Măriuța lui Gruia!

— Nu! Mă mir că nu-ți aduci aminte! Știi, știi, — făcu însfârșit privindu-mă șiret și zâmbindu-mi, — când ne jucam de-a bostanii!

Nu de pe bostani, ci de pe zâmbet am cunoscut-o.

— Ah! Ești Ana lui Măglaș! — îi zic și îi strâng mâna cu putere. Dar ... nu locuiați aici?

— Sunt măritată aici, după Cula lui Dulău, știi, cu care te luai la trântă ...

E Ana cea frumoasă, cea oacheșă. Cum îi strâng mâna, parcă revin de-odată vremile de-acum douăzeci de ani, cu frumoasa lor poezie ...

— Așa-i, Ană! Imi aduc aminte! Erau frumoase vremile acele, așa-i?

— Știi când te-am lovit cu un bostan? Cum m'ai prins atunci de cosițe și m'ai tărat de-alungul ogrăzii?

— Știu, știu! Atunci am fost o săptămână mâniași ...

— Dar apoi ne-am împăcat iar, — adaougă Ana clipind din gene, iar eu mi-am reamintit toate fazele împăcării.

Ne împăcase verdeța câmpului. Eu îmi pășteam vitele la „Capul Dealului“, iar ea în „Grindei“. Odată vitele ei erau să treacă într-o luncă oprită, eu am alergat și le-am abătut înspre vitele mele și de-atunci... ne-am ortăcit. O vară întregă ne-am păscut vitele împreună...

— Îți mai aduci aminte, — reîncepe Ana, — câte povești îmi citiai din carte?

— Îmi aduc aminte, da îmi aduc aminte! Dar spune-mi, credeai tu în poveștile acele?

— Credeam...

— Dar acum, mai crezi?

— Acum? Știu eu? Îmi vine să cred... Știi, pare-că mai mult adevăr coprindeau poveștile de-atunci cu smei și cu feți-frumoșii lor, decât... adevărurile lumii de-acum...

— De ce?

— În povești omul bun și de omenie întotdeauna ieșea biruitor și își căpăta dreapta răsplată. Era lume bună în povești, lume frumoasă, minunată... Dar lumea care-o trăim noi...

— Ei, Ană, este destul bine și în lumea asta! — îi zic întrerupându-o, fără să cred ceea-ce spun...

— Nu, domnule, asta nu-i lume, asta-i năcaz. Lume adevărată era pe vremea copilăriei noastre... De-atunci s'au schimbat toate...

— Adevărat, Ană! Știi, odată îmi ziceai „Nicule“, apoi „domnișorul“, iar acum îmi zici „domnule“.

— Și numai atunci a fost lumea bună, când îți ziceam Nicule. Mai știi, cum îți trăgeam câte-un pumn în spate?

— Știu și vezi... acum nu mă mai dor spatele...

— Nu, s'au schimbat acum toate...

— Da, s'au schimbat! Îți ziceam atunci, că mă las de școală și mă fac țăran... Și, ca toată lumea... vom crește și noi mari și ne-om cununa, ca în povești... Tu mă ascultai la început în tăcere, apoi te apucau de răs și apoi... de pumni... Și când vedeai că nici pumnii nu folosesc la nimic, te apucau de plâns... și mă amenințai că nu-ți mai paști vitele cu mine împreună...

— Știu, știu, știu, — răspunde Ana râzând cu hohot. Dar... credeați atunci ce spuneai?

— Credeam, Ană! Te visam doar, în toate nopțile. Dar tu... ce gândeați atunci?

— Eu? N'aveam vreme să gândesc!... Îți căram la pumni în spate...

— Dar de s'ar fi întâmplat să-mi țin cuvântul? De m'aș fi făcut țăran și... și... și...

Ana mă privește îngândurată.

— Ești foarte învățat, — îmi zice apoi, — dar asta nu vei ști-o nici odată...

Acum o privesc eu îngândurat și trist...

— Nu te supăra, îmi zice oftând, tocmai când și din pieptul meu iese un oftat. — Nici eu nu știu...

În ogradă se aude un țipăt de copil. Un băiețel ca de doi ani, în cămașă, vine către poartă, se împiedică de un lemn și se rostogolește la pământ, ca un bostan.

Ana îl privește speriată și îmi întinde mâna.

— Să știi cât de bine îmi pare că te-am întâlnit! Pare-că s'a întors ca prin farmec lumea aceea, când și minciunile erau adevărate... Prea sunt sătulă și eu de adevărurile mincinoase ale lumii de acum. Dar iartă, vezi, trebuie să mă duc... să mă duc să mă joc... de-a bostanii...

Se duce la băiat, iar eu îmi urmez drumul, pe uliță la vale. Și întâlnesc alți prieteni și... alte prietene...

SEPTIMIU POPA,

GAZETA RIMATĂ

Hamlet la Gluj

Dnii Iuliu Maniu și Al. Vaida au asistat aseară la reprezentația tragediei „Hamlet“.

Intrunirea partidului național s'a amânat din cauza indispoziției subite a dlor Iuliu Maniu și Al. Vaida. — „Patria“.

*Vast matzoleu de-o sută,
Trist politic cimitir,
Soarta nu te mai ajută,
De când șefii în derută
Se tratează cu Șekspir.*

*Obosiți de pertractare,
Cum luptau deodată cu patru,
Amândoi, — ce întâmplare!
S'au trezit (minune mare)
Intr'o seară, la teatru.*

*Vaida și Maniu, cu soții
Din celebrul comitet
Au venit și ei cu toții.
Când colo, ce mai emoții!
Se juca tocmai Hamlet.*

*A fost o cumplită seară.
Căci grozav fiind decorul
Șefii se întiorară,
Și-unul pe-altul se 'ntrebară:
— „Mă rog, cine-i autorul“?*

*Plânse Coltor: — „E Vulcanu“ ...
— „Molnăr“, Sever Dan îngână.
— „Barișiu! „strigă Popa Manu.
Șeful zise: — „Pân' la anu'
„Hotărîrea se amână“.*

*Dar abia că întreprinse
Să împace cu rezonul
Discuțiunea ce se 'ncinse,
Când „a fi ... a nu fi,“ prinse
Să recite histrionul.*

Palid, Vaida dintr'odată
Ameși. I-au dat eter...
Fire foarte delicată,
Cum o mai pățise-odată,
S'a gândit la minister.

- „Vedeți, omul cum greșește
„Când se duce după masă
„La teatru? Amețește“!
Zise „suta.“ Englezește
Au purces apoi spre casă.

Dar fu dat să pătimească
Și Maniu în noaptea sumbră,
Căci porni în prag să-i crească,
De pe vremea unzurească,
O înfricoșată umbră.

Ea la geam bătù... Boilă
In papuci ieși, sărmanu':

- „Cine vine, fără milă
„La căsuța mea umilă?
— „Eu sunt, — unchiul Coroianu“!

YORICK

CRONICA SĂPTĂMĂNEI

POLITICA INTERNĂ

Noile tratative ale d-lui Iuliu Maniu.

Ceeace am prevăzut în precedentă noastră cronică a politicii interne, s'a întâmplat. Descopiat din tratativele sale cu țărăniștii, partidul național își întrebuințează acum „libertatea de acțiune” pentru a intra într'o nouă serie de târguiești, de data aceasta cu *partidul democrat*. S'ar părea că partidul național s'a obișnuit așa de mult cu „pertractările”, încât acestea au devenit pentru el un indispensabil element de viață, nemai putând trăi dacă nu angajează măcar un început de discuție pe lună în vederea unui „preliminar de acord”, cel puțin cu un partid, dacă nu cu mai multe dintr'odată. Nu se poate explica altfel ușurința aproape frivolă, cu care partidul național trece dela o grupare politică la alta. Abia s'au văzut liberați din convorbirile, destul de înaintate cu partidul țărănesc, — după cum se știe numai rămăsese decât *două puncte neclarificate*, — și șefii celor o sută s'au întins la vorbă cu orfanii politici ai răposatului Tache Ionescu.

Nu putem fi invinuiți de patimă sau de porniri răuvoitoare, numai pentru că mărturisim scepticismul nostru și față de aceste noi încercări, despre sinceritatea cărora nu s'ar încumeta nimeni să ne încredințeze. Toate pildele din trecutul apropiat ne arată că partidul național nu reușește să se fixeze, și nu vedem motivele speciale cari, după ce s'au opus unei tovărășii cu liberalii ori cu țărăniștii, l'ar împinge spre gruparea *democrată*. Să fie oare tocmai această proaspătă firmă a fostului partid conservator din vechiul Regat?

După cum se știe, întreaga luptă a partidului național, — el singur o spune, — se desfășoară numai și numai pentru biruința democrației. De dragul acesteia era să primească d. Vasile Goldiș un portofoliu ministerial în guvernul d-lui Ion Brătianu, sentimentele sale de vechi democrat l'au împiedecat pe dr. Alexandru Vaida să asiste la încoronarea regelui României, și tot pentru mântuirea ideii democratice suferă și d. Cicio-Popp neplăcuta to-

vărășie a colegilor săi din consiliul de administrație al „Băncii românești”...

Să nu știe însă d. Iuliu Maniu cu cine stă acum de vorbă? Să nu fibăgat de seamă eminentul fost președinte al Consiliului dirigent că dela ușa învățătorului Ion Mihalache s'a trezit la porțile miliardarului Mihail Cantacuzino, locțiitorul de șef al „partidului” democrat? Ne vine foarte greu să credem că după o atât de îndelungată sondare a tuturor terenurilor politice ale vechiului regat, imputerniciii partidului național n'au aflat în ce societate s'au trezit, la capătul unui drum atât de șerpuitor. Șefii partidului național își cunosc deci foarte bine oamenii. Ei și-au dat seama demult că așa zisul partid democrat, nu trăiește nici până acum decât prin prestigiul regretatului Tache Ionescu, și că, lipsit ieri de rădăcini mai adânci, în opinia publică nu mai are astăzi nici un rost de a exista. Bieții „tachiști”, rămași fără șeful care le mai scuză puțin anacronica lor existență politică, caută acum un țărniș unde să ancorzeze slaba lor corabie. În alegerile din 1920, partidul democrat a fost remorcat de d. general Averescu, în ultimele alegeri, de d. N. Iorga. Este dispus acum d. Iuliu Maniu să adăpostească sub steagul său regionalist pe acești „regățeni”, al căror orizont politic nu se deschide spre nicio perspectivă?

Nici de cum. Dar, partidul național nu se mai poate răbda să nu „pertracteze”. Izolarea îl doare. Lipsa de prieteni îl apasă. Se teme să nu cadă în mizantropie. Iată pentruce, credem aceste manifestări politice ies din cadrul unor examinări cu logica în mână. D. Iuliu Maniu trece dela d. Ion Brătianu la d. Ion Mihalache și dela d. dr. Lupu la d. Mihail Cantacuzino, cu o ușurință pe care n'o poate explica decât tirania unei deprinderi dialectice și stăruitoare groază a singurătății.

Intrăm deci, de-acum, în domeniul unor vădite ciudățenii psihologice. Ce putem face mai mult, decât să urmărim cum se desvoltă „cazul” nostru?

S. A.

INSEMNAȚI.

La pușcărie. Cetim la gazete că d. Aurel Dobrescu, fost deputat și permanent scandalagiu se găsește az-tăzi la răcoare, fiindcă la Brașov urmînd un vechiu obicei ar fi ultragiati autoritățile judecătorești de-acolo in-stigând pe țărani la revoltă și luând la bătaie pe judecător. Ziarele cum s'ar zice naționaliste firește, spumegă de mânie și *Patria*, ni se pare, scrie că tot Ardealul e în fierbere pentru pă-țania „frunțașului”. Vorbă să fie, nu fierbe nicăiri nimic. Ardealul este din fericire mult mai sceptic decât să-l impresioneze tribulațiile acestui cunos-cut derviş urlător. Noi însă nu vom putea aproba asemenea judecăți su-mare: Cerem că justiția să-și facă obicinuitul curs în toată regula și cu toate formele. Și fiindcă vine vorba de justiție, obiectivitatea ne îndeamnă să dorim și lămurirea definitivă pentru dosarul cel mare al „frunțașului” Do-brescu, care s'ar părea, înainte de-a deveni mare matador la cameră a des-fășurat la Brașov o vie activitate de Landru popular... Să se facă lumină deci, sau cum ar zice confrății noștri dela Blaj: *Fiat justiția, percat mundus...*

Se zice... Ziarul „Patria” din Cluj într'un număr de deunăzi aducând vorba de revista noastră se face niza-nai, susținând cu multă candoare că nici nu știe dacă existăm sau ba, sau cum spun eminenții noștri confrăți, — *se zice...* c'ar fi apărut *Țara Noastră...* Da, aveți dreptate, venerabili frunțași, se zice, e o legendă numai... În lumea asta agitată sunt atâtea șvonuri care nu merită crezare. Se zice de pildă, c'ar fi venit aici unu „Goga” înfam „regăjean”, care un moment ar fi avut asemenea planuri, crezând că scrisul ardelenesc mai suportă și alte con-tribuții pe lângă operele complete ale savantului domn Boila... E o născocire însă, nu-i nimic adevărat... se zice...

Mitologie. Am cercetat mitologia greco-romană și n'am găsit decât pe Janus care, cum se știe, are numai două fețe, comparația deci nu s'a pot-ritiv. Mult mai indicat ni se pare *Brahma*, fiindcă celebrul prooroc indian înfățișat, dacă nu ne înșelăm, cu 24 de brațe și totațtea picioare. Idolul

dela Bescares suportă mult mai ușor asemănarea cu d. Iuliu Maniu, de dă-n-sul fiind vorba. Bietul șef al celor „o-sută”... *pertractează* din nou. A is-prăvit-o și cu dl Mihalache deunăzi, acum vin alții la rând. După țării în-vățătorului dela Topoloveni, acum e pus la contribuție blazonul princiar al lui Mișu Cantacuzino. Se face, nu se face ?

Știe bunul Dumnezeu, cum zice un vechi cântec. Pe noi nu ne interesează problema. Suntem foarte dispuși însă să ne dedăm la profunde studii de mitologie sanscrită, ca să ne lămurim de unde se trag cele două duzini de mâini ale divinului *Brahma*. Avem o bănuială infamă: din prea multă *per-tractare*. Chestiunea este interesantă și se complică, fiind-că dacă supoziția noastră este intemeiată, atunci origina partidului național nu datează numai de 200 de ani, cum susține „secretaru-general” dl Sever Dan, ci se pierde în negura vremilor. Încă un cuvânt, pentru a solicita puterea, deci ! Noi, adversarii, suntem foarte îngrijați.

Reșița. — O afacere profund onerabilă pentru liberali a devenit dela o vreme, mult hulita, (altădată!) socie-tate a „Reșiței”. Decând locul de președinte al Consiliului de administrație a fost trecut d-lui Mihail Pherekyde, președintele Senatului, și de când e vorba despre o nouă emisiune de acțiuni, care se va distribui prin „Banca românească” deputaților și senatorilor liberali, — „Reșița” nu mai e o po-reclă infamantă. Nici dl Pherekyde nu se vede botezat Pherekyde „Re-șița” nici Parlamentul actual nu e al „Reșiței”.

Și aici e o chestiune de ... prin-cipii, — zău așa!

Nici cu țărăniștii! — Partidul națio-nal nu s'a înțeles nici cu țărăniștii. Lumea, pe ici pe colo, se mai miră încă. Ba mulți sunt foarte necăjiți că „demo-crația” din Ardeal nu se poate înțe-lege cu cea de dincolo de Predeal. Numai dl Iacob Rosenthal se bucură. Știți pentruce? Pentrucă „grupările de opoziție nu se unesc ori când și ori cum, ci țin înainte de toate să-și asi-gure, fiecare, reușita punctului său de vedere în chestii capitale”.

Așa să fie? Iată că un ziar din Capitală ne destăinuiește „chestiile capitale“ a căror îndeplinire o cerea partidul național celui țărănesc:

1) Partidul țărănist să renunțe la orice organizație din Ardeal, și

2) Să nu primească nici unul din foștii partizani naționaliști ardeleni cari ar trece la partidul țărănist.

Intr'adevăr, vorba d-lui Iacob Rosenthal: — „Aceasta dovedește respect pentru... principii“!

Centenarul lui Petöfi. Trebuie să luăm act de frumoasa pietate cu care societatea ungurească din România a celebrat pretutindeni amintirea vijeliosului poet. De trei luni în toate orașele se fac serbări, se recitează operele nemuritorului cântăreț. Asistăm cu un sentiment de venerație la această comemorare și ne întrebăm nu cumva dragostea de poezie este un privilegiu pe care destinul îl acordă numai celor nenorociți? Fiindcă la noi, viii sunt înjurați, iar la cei morți nu se gândeste nimeni.

Există un ministru al Cultelor? Am mai avut prilejul, în repetate rânduri, să ne ocupăm aci de complecta lipsă de activitate ministerială a d-lui C. Banu. Nici în ceea ce privește chestiunile culturale, nici în ceea ce privește problemele bisericești, urma fructuoasă a sforțărilor dsale, nu se vede nicăiri. Am crezut căva timp că actualul ministru al Cultelor, preocupat de treburile politice dela Oradea-Mare, unde călătorea în fiecare săptămână, n'are vreme și pentru departamentul în fruntea căruia a fost așezat: — „Întâi partidul, și pe urmă țara!“ e lozinca oricărui liberal care se respectă. Dar, d. C. Banu a isprăvit definitiv cu aranjarea partidului în Bihor.. Din puținii partizani dela început, cea mai mare parte au plecat, iar de cei puținii cari au mai rămas se îngrijește

d. general Moșoiu. Vreme prin urmare, destulă..

Totuș nu vedem nimic. Nu mai departe decât în chestiunea neparticipărei înalților prelați greco-catolici la slujba religioasă a încoronărei, toată lumea are de spus câte ceva, — și mitropolitul Suciu, și episcopul Nicolescu, și nunțul Marmaggi, și „Unirea“ dela Blaj, și „Albina“ din București, — numai ministrul Cultelor nu spune nimic. Când erau în opoziție, liberalii se lăudau că desființează acest departament. Departamentul mai există încă, dar nu mai există... ministrul. Unii zic că d. C. Banu s'ar ocupa cu o moară de pe la Beiuș. Noi nu știm nimic, — dar constatăm, chiar dacă moara umblă, că ministerul Cultelor a înțepenit cu desăvârșire..

Justiția ungurească. După ce a vorbit unchiul partidului național, iată că s'a simțit obligat să vorbească și nepoțelul.. D. Iuliu Maniu, strâns între două generații reprezentate prin d. Iuliu Coroianu și prin d. Zaharia Boilă, — *Gyula baci* și micul *Zachi*, — trebuie să fie foarte satisfăcut. *Gyula baci* se prăpădește după „soluția“ autonomiei care ar fi ajutat Ardealului să trăiască într'o alianță inseparabilă cu poporul maghiar, iar *Zachi*, proaspăt membru al baroului avocaților din Cluj, suspină ca un îndrăgostit nenorocos, după... justiția ungurească.

E o legendă idioată, care parcă ar vrea să prindă rădăcini aci, la noi acasă, că intr'adevăr Ungaria era țara unei admirabile legalități, că spiritul de dreptate în România de astăzi a suferit o vădită scădere și că, apropiindu-se de București, înalta conștiință juridică a d-lui Zaharia Boilă, și a altora de talia d-sale, a fost aruncată într'o societate cu totul inferioară, celei în care nu era primită ieri.

Nici d. Szilagyî n'a vorbit altfel, la Budapesta. Eram deci lămuriiți mai dinainte în această privință.